

KLAGANDE

[REDACTED]

Ombud: Emma Blomberg
Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro

MOTPART

Programnämnd social välfärd i Örebro kommun
Box 34840
701 35 Örebro

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Karlstads dom den 5 december 2017
i mål nr 1586-17, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

[REDACTED] yrkar att han ska beviljas personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, i ansökt omfattning eller i den omfattning kammarrätten finner skälig. Han anför följande.

Han har ett omfattande hjälpbehov vilket enligt såväl skolans som föräldrarnas uppgifter bl.a. består av **ett totalt tillsynsbehov**. Han kan aldrig

lämnas ensam utan riskerar i sådant fall att utsätta sig för stor fara. I skolan har han en egen elevassistent och i hemmet finns, när han inte har assistans, hans föräldrar ständigt i hans närhet i egenskap av föräldrar. Förvaltningsrätten säger att han enligt både skolan och föräldrarna har behov av tillsyn hela tiden, men bedömer sedan aldrig rätten till personlig assistans för detta behov och i vilken omfattning behovet föreligger. Oavsett att han utvecklat förmågor som han tidigare saknat, kvarstår tillsynsbehovet i oförändrad omfattning och han måste således beviljas personlig assistans för detta.

Programnämnd social välfärd i Örebro kommun (i fortsättningen kallad nämnden) anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Har nämnden haft rätt att ompröva beslutet om personlig assistans?

██████████ har fått personlig assistans enligt LSS sedan den 11 april 2014. I beslutet anges att uppföljning ska ske inom två år samt att om det då har skett förändring kan det leda till omprövning av beslutet, vilket innebär ny utredning och bedömning av behovet.

██████████ har i september 2016 ansökt om utökad personlig assistans med hänvisning till att han blivit äldre och att föräldraansvaret därmed minskat. I samband härmed har nämnden gjort en omprövning av insatsen.

Kammarrätten konstaterar att beslutet från 2014 innehåller ett förbehåll om omprövning. Det har gått mer än två år sedan beslutet och utredningen visar att det har skett en viss förändring av ██████████ hjälpbehov. Nämnden har därför haft rätt att göra en omprövning av hans rätt till personlig assistans.

I vilken omfattning ska [REDACTED] beviljas personlig assistans?

Omprövningen har lett till ett beslut genom vilket nämnden har beviljat [REDACTED] personlig assistans med 101,70 timmar per månad. Av denna tid avser 46 timmar tillsyn och annan hjälp vid fritidsaktiviteter utanför hemmet, vilket motsvarar en timma per vardag och två timmar per helgdag. Genom förvaltningsrättens dom har [REDACTED] beviljats ytterligare 14 timmars personlig assistans, vilket innebär att han totalt får assistans med 115,70 timmar per månad.

Detta kan jämföras med det tidigare beslutet från 2014 då [REDACTED] beviljades personlig assistans med 267,66 timmar per månad. Nämnden gjorde då bedömningen att han behövde tillsyn all vaken tid. Vid den nu aktuella omprövningen i mars 2017 har nämnden bedömt att [REDACTED] inte längre behöver tillsyn när han vistas inomhus.

Utredningen består huvudsakligen av uppgifter från föräldrarna och skolan. Det sägs att [REDACTED] alltid har en vuxen i närheten. Han beskrivs som ett aktivt barn och en vuxen måste ibland ingripa för att förhindra att han skadar sig eller har sönder saker i hemmet. Det framgår dock inte hur ofta detta sker. Det framgår också att han kan vara ensam i ett rum åtminstone kortare stunder och att han kan sysselsätta sig med iPad, reklamblad m.m. under kortare eller längre stunder.

Kammarrätten bedömer att även en nioåring utan funktionshinder har ett relativt stort tillsynsbehov och normalt inte lämnas ensam hemma annat än kortare stunder. Kammarrätten anser att utredningen inte ger stöd för bedömningen att tillsynsbehovet skiljer sig så mycket från det normala tillsynsbehovet för ett jämnårigt barn utan funktionshinder, att [REDACTED] ska beviljas personlig assistans för tillsyn utöver den tid som redan beviljats för fritidsaktiviteter utanför hemmet.

Frågan är därefter om någon ytterligare personlig assistans ska beviljas för hjälp med personlig hygien, av- och påklädning eller måltider. Detta är områden där utredningen visar att [REDACTED] har utvecklats sedan föregående prövning och han har numera förmåga att till stor del själv tillgodose behoven. Det kan finnas olika skäl till varför detta än så länge har framkommit tydligare i skolan än hemma, men det faktum att han klarar dessa moment i skolan visar att förmågan finns.

Kammarrätten bedömer att den assistans som beviljats genom nämndens beslut och förvaltningsrättens dom är så pass väl tilltagen att den får anses tillgodose det behov av hjälp som [REDACTED] har vid dessa moment i form av både praktisk hjälp samt motivations- och aktiveringsinsatser. Någon ytterligare personlig assistans kan därmed inte beviljas för dessa behov. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Gertrud Forkman

Andreas Sundberg

Linda Kullman
referent

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I KARLSTAD****DOM**
2017-12-05
Meddelad i KarlstadMål nr
1586-17**KLAGANDE**

██████████ ██████████
████████████████████
██████████

Ombud: Nicholette Tuza
Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro

MOTPART

Programnämnd social välfärd i Örebro kommun
Utredningsenheten LSS/SoL
Box 348 40
701 35 Örebro

ÖVERKLAGAT BESLUT

Programnämnd social välfärd i Örebro kommuns beslut den 21 mars 2017

SAKEN

Personlig assistans

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller överklagandet på så sätt att ██████████ ska ha rätt till personlig assistans enligt LSS i en omfattning av 115,7 timmar per månad.

Det ankommer på socialnämnden att som första instans pröva i vilken utsträckning ██████████ kan beviljas ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans för förfluten tid.

Förvaltningsrätten avslår överklagandet i övrigt.

Dok.Id 190245

Postadress Box 568 651 12 Karlstad	Besöksadress Rådhuset, Stora torget	Telefon 054-14 85 00 E-post: forvaltningsrattenikarlstad@dom.se www.forvaltningsrattenikarlstad.domstol.se	Telefax 054-14 85 30	Expeditionstid måndag–fredag 08:00–16:00
---	--	---	--------------------------------	---

BAKGRUND

██████████ var tidigare beviljad insatsen personlig assistans enligt 9 § 2 lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) med i genomsnitt 267,66 timmar per månad och gällde från och med den 11 april 2014.

Den 27 september 2016 ansökte ██████████ om utökning av sin personliga assistans hos Programnämnd social välfärd i Örebro kommun (nämnden). Nämnden beslutade den 21 mars 2017 att avslå hans ansökan om utökning och istället bevilja honom 101,7 timmar per månad från och med den 21 mars 2017. Som skäl för beslutet anfördes i huvudsak följande.

Bedömningen är att det har skett väsentligt förändrade förhållanden av ██████████ behov sedan förra utredningen då han utvecklats positivt på flera områden.

I aktuell utredning framkommer att ██████████ i skolan praktiskt kan utföra av- och påklädning, toalettbesök, viss personlig hygien samt att han klarar att äta och dricka. I utredningen framkommer att ██████████ får handgriplig hjälp av föräldrarna i hemmet i moment som han i skolan klarar med motivering och aktivering. Hjälpbehov kan i viss utsträckning skilja sig åt i olika miljöer eftersom miljön i skolan är mer tillrättalagd och strukturerad. Detta förklarar inte den stora skillnaden i hjälpbehov mellan hem och skola.

Bedömningen är att det inte finns något som tyder på att ██████████ inte skulle klara av att utföra de grundläggande behoven till stor del även i hemmet med hjälp och aktivering.

PARTERNAS INSTÄLLNING

Vad [REDACTED] anför

[REDACTED] yrkar att förvaltningsrätten, med ändring av nämndens beslut, beviljar honom utökad personlig assistans i enlighet med ansökan alternativt i annan omfattning som förvaltningsrätten finner skälig. Han anför i huvudsak följande.

För hans del innebär nämndens beslut en rejäl inskränkning av en för honom mycket betydelsefull insats. Han har fram tills nu varit beviljad personlig assistans under stor del av dygnet med hänvisning till att han har ett omfattande hjälpbehov bestående av både handgriplig hjälp och tillsyn. Hans hjälpbehov har inte förändrats till det bättre såtillvida att han skulle vara i behov av mindre hjälp än tidigare.

Gällande lämnade uppgifter har både skolan och föräldrarna lämnat samstämmiga uppgifter om att han exempelvis aldrig lämnas ensam och att han alltid har någon i sin närhet (jfr Kammarrätten i Jönköpings mål nr 11-11 och 2634-15).

Vad gäller skillnaden mellan hemmet och skolan är skolmiljön tillrättalagd, strukturerad och väl anpassad. Den hjälp han får ges av utbildade pedagoger med stor erfarenhet om hans funktionsnedsättning och är därför inte jämförbart med att hans hjälpbehov har försvunnit eller att han kräver mindre assistans.

Nämndens beslut verkar enbart vara grundat på ett telefonsamtal med skolpersonal som sedan har använts för att hävda att det har skett väsentligt förändrade förhållanden. Nämnden har inte visat att han har förbättrats eller utvecklats i sådan utsträckning att det kan anses utgöra skäl för att minska

hans assistans. Inte heller har nämnden visat att det skett en påtaglig förändring av hjälpbehovet (jfr Kammarrätten i Jönköpings dom i mål nr 1358-12 från den 20 juni 2013). Sammanfattningsvis torde hans tidigare beslut därför förlöpa i oförändrad omfattning.

Vad nämnden anför

Nämnden anser att överklagandet ska avslås och anför i huvudsak följande.

Den förändringen som har skett är att anse som väsentlig, och nämnden har alltså haft fog att ändra det tidigare beslutet på det sätt som har gjorts eftersom beslutet varit förenat med ett förbehåll för detta. För att ta reda på [REDACTED] behov har information inhämtats från lärare på skolan och från föräldrar. Läraren har på ett tydligt sätt beskrivit [REDACTED] utveckling i olika sammanhang och förklarat att han har utvecklats sedan han började. [REDACTED] hjälpbehov kan skilja sig åt i olika miljöer. I skolan klarar han av att praktiskt utföra på- och avklädning, toalettbesök, viss personlig hygien och att äta och dricka, men han behöver stöttning, påputtning och påminnelser. [REDACTED] bör klara av att utföra de grundläggande behoven hemma på samma sätt som i skolan.

[REDACTED] har sammantaget utvecklats väsentligt på flera områden, framförallt i skolan, och det finns ingen anledning att ifrågasätta lärarens uppgifter.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Rättslig reglering m.m.

Personer som anges i 1 § LSS har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring

och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. En sådan insats är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans (7 och 9 §§ LSS).

Enligt 7 § ska den enskilde genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

Med personlig assistans avses enligt 9 a § LSS personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Huvudregeln är att gynnande förvaltningsbeslut inte kan ändras till den enskildes nackdel eller återkallas. Det innebär att en enskild som har beviljats en insats enligt LSS ska kunna förlita sig på att beslutet inte ändras. Den enskilde har ett behov av att känna trygghet och kontinuitet för att kunna planera sin situation. Av förarbetena till förvaltningslagen (1986:223) och praxis finns det i princip endast tre undantagssituationer när ett gynnande beslut kan ändras. Ett beslut kan återkallas med stöd av förbehåll i själva beslutet eller i den författning som ligger till grund för beslutet. Även vid ändrade förhållanden eller ändrat behov kan det finnas anledning till ändring av ett gynnande beslut (jfr prop. 1985/86:80 s. 39, RÅ 1995 ref. 10, RÅ 2000 ref. 16 och Kammarrätten i Jönköpings dom den 14 mars 2011 i mål nr 3041-10).

Nämndens utredning

I nämndens utredning framkommer bl.a. följande.

Enligt lämnade uppgifter från skolan den 20 december 2016 har [REDACTED] [REDACTED] blivit mindre orolig. Han har alltid har en vuxen med sig som stöttar honom i det han gör och mestadels handlar det om muntligt stöd. Enligt skolans redogörelse går [REDACTED] på toaletten efter påminnelse och personalen säger till vad han ska göra, han tar med sig personalen och visar vad han vill och personalen kan en kort stund lämna honom om han är upptagen med en aktivitet.

Förvaltningsrättens bedömning

I målet är ostridigt att [REDACTED] tillhör personkretsen i LSS och att han har rätt till personlig assistans. Frågan i målet är om han har rätt till utökad personlig assistans i yrkad omfattning eller i vart fall med fler antal timmar än vad nämnden har beräknat och som förvaltningsrätten finner skäligt.

[REDACTED] har haft personlig assistans som enligt det närmast föregående beslutet bestämts till 267,66 timmar per månad. Nämnden har genom det överklagade beslutet ändrat detta till 101,7 timmar per månad. Nämnden gör nu gällande att det har skett väsentligen förändrade förhållanden baserat på utredningssamtal med skolpersonal. Förvaltningsrätten gör följande bedömning.

För att ändra beslut som är till den enskildes fördel krävs exempelvis att det rör sig om väsentligen förändrade förhållanden. Förvaltningsrätten bedömer att det har varit fråga om en sådan väsentlig förändring jämfört med tidigare utredning som möjliggjort en sänkning. Förvaltningsrätten instämmer i nämndens bedömning att det har skett förändringar i [REDACTED] hjälpbe-

hov, då han har utvecklats inom flera områden, som medför att tidigare beslut får ändras.

Beskrivningen som görs är att [REDACTED] hjälpbehov tycks vara olika i skolan och i hemmet men det finns inte någon förklaring till varför hans behov av hjälp skiljer sig mycket åt. Både föräldrar och skola har lämnat samstämmiga uppgifter om att han aldrig lämnas ensam och anser att han fortfarande behöver mycket praktisk hjälp.

Områden som [REDACTED] har utvecklats i, och som han enligt nämnden praktiskt klarar av, är av- och påklädning, toalettbesök, personlig hygien och att äta och dricka. Detta har nämnden i huvudsak bedömt utifrån uppgifter lämnade från lärare på skolan. Förvaltningsrätten ifrågasätter inte dessa uppgifter eftersom [REDACTED] vistas i skolan under en stor del av dagen och läraren därför bör ha god kännedom om hans behov. Det framgår således av utredningen i målet att han klarar av mer själv än vad han gjorde tidigare varför hans behov av handgriplig hjälp vid flera grundläggande behov har minskat i omfattning.

Det har emellertid inte varit motiverat att sänka ungefär hälften av tiden för den personliga assistansen för [REDACTED] som nämnden nu har gjort, eftersom han enbart har utvecklats till viss del och både skola och föräldrar har lämnat samstämmiga uppgifter om att han fortfarande aldrig lämnas ensam samt att han behöver mycket praktisk hjälp. Istället bedömer förvaltningsrättens att det är skäligt att bevilja [REDACTED] ytterligare fem timmar per månad för måltider respektive morgonbestyr och två timmar per månad för respektive på- och avklädning av ytterkläder samt kvällsbestyr utöver vad han genom det överklagade beslutet är beviljad av nämnden.

Överklagandet ska därför bifallas på så sätt att [REDACTED] ska ha rätt till personlig assistans enligt LSS i en omfattning av 115,7 timmar per månad.

Vad gäller [REDACTED] ansökan om utökning av assistansen finner förvaltningsrätten att utredningen i målet inte stöder att han är i behov av sådan utökad personlig assistans. Han får därför anses vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor genom den nu beviljade personlig assistansen om 115,7 timmar per månad, varför överklagandet i denna del ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Denna dom kan överklagas. För information om hur man överklagar, se bilaga (DV 3109/B).

Stefan Olsen Siri
rådman

I avgörandet har även nämndemännen Kjell Ulander, Mats Seiboldt och Roger Kolberg deltagit.

Emma Koskelainen har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.